

Prop. 11 S

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Varig flomvern i Opovassdraget mv.

*Tilråding fra Olje- og energidepartementet 28. oktober 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Varig flomvern i Opovassdraget

1.1 Innledning

1.1.1 Bakgrunn

Opovassdraget i Odda kommune i Hordaland er utsatt for skadeflommer i nedre del. Høy vannstand i Sandvinvatnet går utover dyrket mark, bolighus og driftsbygninger i sørenden av vannet. Stor vannføring i Opo gjennom tettstedet Odda er en risiko for bolighus, broer og veier. I oktober 2014 medførte en stor flom betydelige skader i disse områdene.

Stortinget har i anmodningsvedtak av 18.12.2015, jf. Innst. 9 S (2015–2016), bedt regjeringen om å legge frem sak om varig flomvern i Opovassdraget i løpet av 2016, hvor alle aktuelle tiltak, inkludert konsesjonsbehandling i nedre del av vassdraget vurderes.

Sunnhordland Kraftlag (SKL) har i samarbeid med Odda kommune utarbeidet en forstudie av en mulig kombinert utbygging av vannkraftverk og flomtunnel i nedre del av Opovassdraget. Tiltaket vil redusere flomtoppene i vassdraget og bidra til økt produksjon av fornybar energi.

Opovassdraget ble vernet mot kraftutbygging i Verneplan I (1973). Det kan ikke åpnes for konsesjonsbehandling av vannkraftverk med over 1 MW installert effekt med mindre Stortinget gir samtykke.

1.1.2 Flom og sikringstiltak i Opo

Det er stor risiko for skadeflom i nedre del av Opovassdraget. Høy vannstand i Sandvinvatnet går utover dyrket mark, bolighus og driftsbygninger i sørenden av vannet. Stor vannføring i Opo gjennom tettstedet Odda er en risiko for bolighus, broer og veier.

28. –29. oktober 2014 førte en stor flom til betydelige skader sentralt i Odda og rundt Sandvinvatnet. Flommen hadde en maksimal vannføring (kulminasjonsvannføring) på 770 m³/s, til sammenligning er middelvannføringen i vassdraget 37 m³/s. Flommen var noe større enn en 200-års-flom. Med 200-års flom forstås en flom som har et statistisk gjentakintervall på 200 år.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har etter flommen i oktober 2014 igangsatt tiltak langs elvestrekningen gjennom tettstedet Odda. I henhold til nye klimaframskrivninger og ventede endringer i flommer mot år 2100 anbefaler NVE at det regnes et klimapåslag på 40 prosent i Opovassdraget. Flomsikringstiltakene som er igangsatt er dimensjonert for å sikre mot en 200-års-flom med klimapåslag på 40 prosent. Flomsikringstiltakene vil ikke begrense flomvannstanden oppstrøms i Sandvinvatnet.

NVE har sammen med Odda kommune lyst ut et mulighetsstudium for å identifisere ulike flomforebyggende tiltak for Opovassdraget. Oppdraget er tildelt Multiconsult. Studiet, som skal være ferdigstilt innen 1. desember 2016, skal se på

mulige flomforebyggende tiltak og vurdere samfunnsnyttene og konsekvenser for miljø mv.

1.1.3 Kombinert vannkraftverk og flomtunnel

Odda kommune og SKL etablerte høsten 2015 en samarbeidsavtale med sikte på å finne et felles forslag til flomsikring av Sandvinvatnet og Opo gjennom Odda.

SKL har utarbeidet en forstudie av en mulig kombinert utbygging av vannkraftverk og flomtunnel i nedre del av Opovassdraget. Tiltaket vil redusere flomtoppene i vassdraget og bidra til økt produksjon av fornybar energi. Odda kommune, som har rettigheter til store deler av fallet, vil overføre disse til SKL ved en realisering av anlegget. Flomsikringen skal finansieres av inntektene fra kraftverket.

Det er planlagt inntak i Sandvinvatnet og utløp i Sørfjorden. Vannveien i fjell vil være kombinert flomtunnel og vannvei til kraftstasjon. Det er vurdert en flomtunnel med en maksimal kapasitet på 500 m³/s eller 1000 m³/s. Kraftverket, som vil være et fjellanlegg, er planlagt med maksimal slukeevne på 75 m³/s, som tilsvarer om lag 200 prosent av middel vannføringen, og installert effekt på 60 MW. Kraftverket vil ha en årlig produksjon mellom 165 GWh og 185 GWh, avhengig av størrelsen på slippet av minstevannføring. Det er lagt til grunn et dempingsmagasin på 0,9 m i Sandvinvatnet.

Byggekostnadene for de ulike alternativene er av SKL estimert til å strekke seg fra om lag 600 til 800 millioner kroner. Av dette utgjør flomtunnelen med tilhørende anlegg, om lag 200 til 400 millioner kroner, avhengig av om det etableres flomtunnel med kapasitet på 500 m³/s eller 1000 m³/s.

1.1.4 Verneplan for vassdrag

Opovassdraget (Opo m/Låtefoss) ble vernet mot kraftutbygging i Verneplan I (1973). Stortinget har vedtatt fire verneplaner for vassdrag i årene 1973 til 1993, og suppleringer i 2005 og 2009. Disse omtales samlet som Verneplan for vassdrag, og omfatter 389 vassdrag eller vassdragsavsnitt som til sammen utgjør et representativt utsnitt av norsk vassdragsnatur. Verneplanen er en bindende instruks fra Stortinget til forvaltningen om ikke å gi konsesjon til vannkraft i disse vassdragene. Vernet gjelder først og fremst mot kraftutbygging, men verneverdiene skal også tas hensyn til ved andre typer inngrep. Det kan ikke åpnes for konsesjonsbehandling av vannkraftverk med over

1 MW installert effekt i vernede vassdrag med mindre Stortinget gir samtykke.

Verneverdiene i Opovassdraget er i begrenset grad beskrevet i St.prp. nr. 4 (1972–73), *Om verneplan for vassdrag*. Vassdragets urørthet og verdi som del av et variert landskap er fremhevet som verneverdier.

Verdiene i vassdraget er beskrevet nærmere i VVV-rapport 1999-1, utgitt av Direktoratet for naturforvaltning, NVE og Fylkesmannen i Hordaland. Noen av de beskrevne verdiene er tilknyttet Sandvinvatnet eller Odda, men de største verdiene er lenger opp i vassdraget.

SKL har i forstudien gitt følgende foreløpige vurderinger av hensynet til verneverdier:

«Tiltaksområdet er sterkt avgrensa og utgjør kun ein liten del av det verna vassdraget, ved utløp mot sjø. Naturfaglege verneverdiar (nasjonalparkane, naturreservatet og landskapsvernområdet) ligg oppstraums og skilt frå tiltaksområdet, og vert ikkje råka. Tiltaket kan etablerast utan å kome i konflikt med kulturminneinteressene i området.»

1.2 NVEs vurdering

Olje- og energidepartementet har bedt NVE vurdere om SKLs prosjekt har så stor samfunnsnytte at det bør kunne åpnes for konsesjonsbehandling i et vernet vassdrag. NVE ble samtidig bedt om å se dette i sammenheng med andre aktuelle flomsikringstiltak i vassdraget. NVEs vurdering som ble oversendt departementet 21. juli 2016 har følgende konklusjon:

«...

Etter en samlet vurdering finner NVE at de positive sidene ved prosjektet til SKL trolig er såpass samfunnsnyttige at vi ikke fraråder at det åpnes for konsesjonsbehandling. Prosjektet gir potensielt en høy grad av flomsikring kombinert med en ikke ubetydelig kraftproduksjon. Samtidig synes verneverdiene som lå til grunn for vernet å bli relativt lite påvirket, ettersom aktuell utbyggingsstrekning mellom Sandvinvatnet og fjorden er sterkt påvirket av menneskelig aktivitet. Det må likevel påpekes at en kraftutbygging slik den er skissert vil gi elvestrekningen en totalt endret karakter, både med hensyn til vannføringsvariasjon og som landskapselement i Odda sentrum.

Vi vil poengtere at lønnsomheten i prosjektet er usikker, ikke minst fordi det vil være utfordrende å få realisert prosjektet innen

dagens frist for elsertifikatorordningen. Etter NVEs mening er konsesjonsbehandling den eneste måten å kartlegge den reelle samfunnsnytt, konfliktene og kostnadene på, og slik sett den eneste muligheten til å vurdere om prosjektet realistisk sett er gjennomførbart.

På bakgrunn av dette anbefaler NVE at det åpnes for konsesjonsbehandling av kombinert kraftverk og flomtunnel i nedre del av Opovassdraget.»

1.3 Departementets vurdering

I Meld. St. 25 (2015–2016) *Kraft til endring – energipolitikken mot 2030* heter det:

«Regjeringen legger til grunn at det er viktig å bevare et representativt utvalg av den norske vassdragsnaturen. Verneplan for vassdrag ligger i hovedsak fast. Mange av de vernede vassdragene er samtidig nasjonale laksevassdrag.

I særskilte tilfeller med vesentlig samfunnsnytte, for eksempel i form av vesentlig flom- og/eller skreddempende effekt, og akseptable miljøkonsekvenser, bør det kunne åpnes for konsesjonsbehandling av vannkraftverk i vernede vassdrag. I slike tilfeller kan det være aktuelt for regjeringen å komme tilbake til Stortinget med konkrete forslag om å åpne for konsesjonsbehandling.»

I Innst. 401 S (2015–2016) uttaler en enstemmig energi- og miljøkomite:

«Komiteen mener det er viktig å ivareta og bruke naturens egen flomdempende kapasitet. Komiteen mener konsesjonsbehandling for kraftutbygging over 1 MW i vernede vassdrag skal forelegges Stortinget og kun vurderes i de tilfeller der andre flomdempende tiltak er utprøvd, liv og helse står på spill og verneverdiene ikke vil påvirkes nevneverdig.»

SKLs prosjekt vil gi god flomsikring rundt Sandvinvatnet og øke flomsikringen gjennom tettstedet Odda. Opo gjennom Odda er allerede sikret eller planlagt sikret mot en fremtidig 200-års-flom, så flomsikringen vil særlig gjelde Sandvinvatnet, men vil også gi økt sikkerhet ved de aller største flommene i Odda. Videre vil kraftverket bidra med en årlig produksjon mellom anslagsvis 165 og 185 GWh.

Etter departementets oppfatning ser ikke SKLs prosjekt ut til å gå utover de vesentligste verneverdiene i Opovassdraget. Det er heller ikke

opplysninger om konflikt med andre interesser som tilsier at det er klart at tiltaket vil ha uakseptable negative konsekvenser, men tiltaket kan eksempelvis ha negative konsekvenser for laks- og sjørret og elvas verdi som landskapselement som følge av redusert vannføring. Hensynet til verneverdiene og andre allmenne interesser er forhold som må vurderes nærmere i en eventuell konsesjonsbehandling.

Det er usikkerhet knyttet til prosjektets økonomi og hvorvidt bedriftsøkonomisk lønnsomhet kan kombineres med tilstrekkelig slipp av vannføring i vassdraget. I følge SKL vil det være avgjørende for lønnsomheten at kraftverket blir del av elsertifikatorordningen. NVE mener at SKLs anslag for kraftverkets kraftproduksjon på dette stadiet er rimelig, men samtidig usikkert.

NVE og Odda kommunes mulighetsstudie for flomdempingstiltak i Opovassdraget skal være ferdigstilt først innen 1. desember 2016. Det er derfor for tidlig å sammenligne SKLs prosjekt med eventuelle andre aktuelle flomsikringstiltak, både når det gjelder flomsikringsevne, kostnad, og samlet samfunnsnytte, utover de sikringstiltak som allerede er igangsatt. Mulighetsstudiet vil imidlertid være ferdigstilt for å kunne inngå i en eventuell konsesjonsbehandling.

Departementet mener at SKLs prosjekt vil ha betydelige fordeler som flomsikringsprosjekt for Sandvinvatnet og gi økt sikkerhet ved de aller største flommene gjennom tettbebyggelsen i Odda. Kraftverket vil også bidra med betydelig ny fornybar energi. Hvorvidt tiltaket vil ha akseptable konsekvenser for verneverdier og andre interesser må utredes og vurderes nærmere gjennom en konsesjonsbehandling. Departementet tilrår at det åpnes for konsesjonsbehandling av kombinert kraftverk og flomtunnel i nedre del av Opovassdraget.

2 Om søknader til etablering av vannkraftanlegg i Åmli og Froland kommuner

2.1 Innledning

2.1.1 Bakgrunn

Olje- og energidepartementet viser til søknad av 10.1.2010 fra Risdal Energi AS om tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 til å overføre Skjeggedalsåna til Vatnedalselva, søknad av 28.3.2010 fra Agder Energi Produksjon AS – nå Agder Energi Vannkraft AS (AEV) om tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging av Skjegge-

dal kraftverk og søknad av 10.9.2010 fra Knut Olav Tveit om tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging av Skjeggedalsfossen kraftverk.

De omsøkte vassdragsiltakene er i konkurranse med hverandre i en slik grad at de er gjensidig utelukkende. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) oversendte 14.2.2014 sakene samlet som innstilling til departementet, da NVE ikke har myndighet til å avgjøre søknader etter vassdragsreguleringsloven.

Olje- og energidepartementet avsto 18.9.2015 søknaden fra Risdal Energi AS om tillatelse til overføring av Skjeggedalsåna til Vatnedalselva og søknaden fra Knut Olav Tveit om tillatelse til bygging av Skjeggedalsfossen kraftverk. Olje- og energidepartementet ga samtidig konsesjon til AEVs søknad om tillatelse til bygging av Skjeggedal kraftverk. Avslagene er påklaget av de respektive søkerne, Risdal Energi AS og Knut Olav Tveit. Risdal Energi AS har i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8 krevd at departementets avslag blir lagt fram for Stortinget.

Olje- og energidepartementet legger med dette frem proposisjon til Stortinget for vedtak om etablering av vannkraftanlegg i Åmli og Froland kommuner i Aust-Agder. Konsesjonen til Agder Energi Vannkraft om utbygging av Skjeggedal kraftverk vil først være avgjort med endelig virkning når Stortinget har tatt stilling til spørsmålet om etablering av vannkraftverk i Skjeggedalsåna.

2.1.2 Prosjektene

Risdal Energi AS søkte 10.1.2010 om å overføre Skjeggedalsåna til Eptevann fra inntak på kote 387,5 i Skjeggedalsåna gjennom en 6,5 km lang tunnel til det eksisterende reguleringsmagasinet Eptevann, hvor Agder Energi Produksjon AS er konsesjonær etter vassdragsreguleringsloven. To mindre bekker vil også bli tatt inn på overføringstunnelen. Det er søkt om tillatelse etter vannressursloven til å øke slukeevnen i Risdal Energis eksisterende Vassfossen kraftverk ved å installere et nytt aggregat. I søknaden er økt kraftproduksjon oppgitt til å bli totalt 28 GWh, fordelt på Vassfossen kraftverk (25,3 GWh) og nedenforliggende Hanefossen kraftverk (2,7 GWh).

AEV søkte 28.3.2010 om tillatelse til bygging av Skjeggedal kraftverk som vil utnytte et fall på 125 m i Skjeggedalsåna, mellom inntak på kote 343 og kraftstasjon på kote 218. Kraftverket vil ha en slukeevne på 4,8 m³/s, som tilsvarer om lag 171 prosent av middelvannføringen. Det er foreslått slipp av minstevannføring på 100 l/s i perio-

den 1. mai til 30. september og 50 l/s resten av året. Kraftverket vil med dette ha en årlig produksjon på 18,5 GWh. AEV har fallrettighetene for de aktuelle delene av Skjeggedalsåna.

Knut Olav Tveit søkte 10.9.2010 om tillatelse til bygging av Skjeggedalsfossen kraftverk som vil utnytte et fall i Skjeggedalsåna, mellom inntak på kote 348 og kraftstasjon på kote 215. Kraftverket vil ha en slukeevne på 4,0 m³/s, som tilsvarer om lag 145 prosent av middelvannføringen. Det er foreslått slipp av minstevannføring på 100 l/s i perioden 1. mai til 30. september og 50 l/s resten av året. Kraftverket vil med dette ha en årlig produksjon på 16,3 GWh. Knut Olav Tveit har ikke de nødvendige fallrettighetene, og har derfor søkt om ekspropriasjonstillatelse.

2.1.3 Høring og distriktsbehandling

Søknadene ble kunngjort i pressen og lagt ut til offentlig ettersyn, og sendt på høring til kommunene, Fylkesmannen, fylkeskommunen og til berørte statlige forvaltningsorganer. Innkomne uttalelser ble forelagt søkerne for kommentar. I forbindelse med behandlingen av saken var NVE på befaring sammen med representanter for søkere, kommunen m.fl.

Froland kommune uttalte at det burde gis konsesjon til søknaden til Risdal Energi AS om overføring fremfor til ett av de to omsøkte småkraftverkene. Froland kommune viste til at dette vil gi størst bidrag til ny fornybar energi, og at det ville øke sannsynligheten for etablering av et nytt vannkraftverk i Vatnedalen.

Åmli kommune mente det burde gis tillatelse til Skjeggedal kraftverk. Åmli kommune mente at overføringen ville være negativ for arbeidsplasser, bosetting, verdiskaping, fritidsbruk og miljø.

Fylkesmannen i Aust-Agder frarådte tillatelse til overføringen. Fylkesmannen mente at den sterkt reduserte vannføringen i hele Skjeggedalsåna ville ha vesentlige ulemper for landskap, friluftsliv og biologisk mangfold. Overføringen var det alternativet som ville ha størst negative konsekvenser for miljø av de konkurrerende prosjektene.

Aust-Agder fylkeskommune anbefalte at det ble gitt konsesjon til Skjeggedal kraftverk. Denne løsningen vil ha minst ulemper for natur, miljø og friluftsinnteresser.

Det er også avgitt uttalelser til NVE fra søkerne, organisasjoner, grunneiere og rettighetshavere. Alle høringsuttalelsene er tilgjengelige via offentlig postjournal.

2.1.4 NVEs innstilling til Olje- og energidepartementet

NVE mente overføringen av Skjeggedalsåna til Eptevann ville kreve omfattende inngrep i form av anleggsveier og tippområde. NVE la vekt på at vannføringen i Skjeggedalsåna ville bli betydelig redusert helt ned til samløpet ved Steane, en strekning på om lag 18 km. NVE viste til registreringen av en forekomst av naturtypen meandreende elveløp ved Steane. Etter NVEs syn ville overføringen berøre bruker- og friluftsinnteresser knyttet til vassdraget. NVE frarådte tillatelse til Risdal Energi til overføringen av Skjeggedalsåna.

Når det gjaldt søknadene om å utnytte vannfallet i Skjeggedalsfossen la NVE vekt på at AEV har rettighetene som er nødvendige for å gjennomføre en utbygging, og at Skjeggedal kraftverk ville berøre en kortere elvestrekning og ha høyere energiproduksjon enn Skjeggedalsfossen kraftverk. NVE anbefalte at AEV ble gitt tillatelse til Skjeggedal kraftverk.

2.1.5 Merknader til NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet sendte NVEs innstilling på høring til Åmli kommune, Froland kommune og Aust-Agder fylkeskommune. Åmli kommune og Froland kommune støttet NVEs innstilling. Begge kommunene ønsket at det eksisterende nettet i området forsterkes. Aust-Agder fylkeskommune hadde ingen innvendinger eller kommentarer til NVEs innstilling.

2.2 Departementets vedtak

Olje- og energidepartementet fattet 18.9.2015 konsesjonsvedtak i tråd med NVEs innstilling. Søknaden fra Risdal Energi AS om tillatelse til overføring av Skjeggedalsåna til Eptevann og søknaden fra Knut Olav Tveit om tillatelse til bygging av Skjeggedalsfossen kraftverk ble avslått. Det ble samtidig gitt konsesjon til AEVs søknad om tillatelse til bygging av Skjeggedal kraftverk. Departementet hadde følgende vurderinger:

«...»

Tillatelse til overføring kan etter vassdragsreguleringsloven § 8 gis *hvis skader eller ulemper for allmenne eller private interesser anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre*. Tillatelse til Skjeggedal kraftverk eller Skjeggedalsfossen kraftverk kan gis dersom *fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for all-*

menne og private interesser, jf. vannressursloven § 25 første ledd. Tiltakene må vurderes opp mot hverandre, da de er i konkurranse med hverandre i en slik grad at de er gjensidig utelukkende.

Bestemmelsene i naturmangfoldloven § 7 og prinsippene i samme lov §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling etter vassdragslovgivningen. I tråd med naturmangfoldloven § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementet sin vurdering på bl.a. følgende:

- Søknader av 10.1.2010, 28.3.2010 og 10.9.2010 med tilhørende rapporter om konsekvenser for biologisk mangfold m.m.
- Innkomne høringsuttalelser.
- NVEs innstilling av 14.2.2014.
- Søk i aktuelle databaser, som Miljødirektoratets Naturbase.

Departementet finner at tiltakene er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om utbredelse av naturtyper og arter og den økologiske tilstanden i området. Også virkningene av utbyggingene er godt nok opplyst.

Landskap, friluftsliv og andre brukerinteresser

Influensområdet for de omsøkte tiltakene har verdier for landskap, friluftsliv og andre brukerinteresser.

Ved den omsøkte overføringen må det etableres veier til tunnelpåhuggene ved Juvann og Heddevatn. Til inntaket må det etableres 750 m ny vei og ved utløpet må en eksisterende traktorvei utbedres over en strekning på 800 m. Videre må det deponeres 65 000 – 200 000 m³ masse, avhengig av om det blir tunnelboring eller konvensjonell drift av tunnelen. Skjeggedalsåna vil fraføres vann ned til samløpet med Vatnedalselva, en strekning på om lag 18 km. Restvannføringen i Skjeggedalsåna nedenfor inntaket vil bestå av minstevannslipp og bidrag fra restfeltet.

Skjeggedal kraftverk og Skjeggedalsfossen kraftverk vil fraføre vann i Skjeggedalsåna på en strekning på hhv. 900 m og 2300 m. Begge

vil fraføre vann fra Skjeggedalsfossen. NVE vurderer de tekniske inngrepene som følger av de to kraftverksutbyggingene for å være nokså likestilte.

NVE mener eierne av fritidsboligene langs elva vil bli negativt berørt som følge av at elvas verdi som landskapselement reduseres. Videre vil brukerinteresser knyttet til elva som opplevelseselement og elvas verdi for fiske bli berørt. Etter NVEs vurdering vil belastningen på disse verdiene bli størst ved den omsøkte overføringen.

Departementets ser det slik at overføringen vil ha betydelige ulemper for landskap, friluftsliv og brukerinteresser. Overføringen vil ha de klart største negative konsekvensene av de omsøkte vassdragstiltakene for de ovennevnte verdiene. Departementet konstaterer at Skjeggedal kraftverk vil berøre en kortere elvestrekning enn Skjeggedalsfossen kraftverk. Etter departementets oppfatning vil ikke småkraftverkene ha vesentlige forskjeller i virkninger for landskap, friluftsliv eller andre brukerinteresser ut over dette.

Biologisk mangfold

Innen influensområdet er det registrert to lokaliteter av naturtypen *meandrerende elveløp*. Ved Steane, hvor Skjeggedalsåna har samløp med Vatnedalselva, er det registrert en lokalitet av nasjonal verdi (A), som kan påvirkes av redusert vannføring i Skjeggedalsåna og økt vannføring i Vatnedalselva. Ved Bjorvatn er det en lokalitet av lokal verdi (C). Lokaliteten ved Steane kan påvirkes av redusert vannføring i Skjeggedalsåna og økt vannføring i Vatnedalselva og lokaliteten ved Bjorvatn kan bli berørt av redusert vannføring i Skjeggedalsåna. Ut over de ovennevnte lokalitetene er det ikke antatt at det er verdifulle naturtyper som vil bli berørt av overføringen. Det er registrert arter med status som nær truet (NT) og sårbar (VU) i Rødlista i influensområdet for overføringen, men tiltaket antas ikke å ha konsekvenser for disse.

Det er ikke registrert spesielt verdifulle naturtyper eller arter på Rødlista som forventes å bli berørt av en utbygging av Skjeggedal kraftverk eller Skjeggedalsfossen kraftverk.

Faun Naturforvaltning AS har utarbeidet rapporter om konsekvenser for biologisk mangfold for alle de tre omsøkte vassdragstiltakene. For overføringen vil virkningene for biologisk mangfold samlet ha liten til middels kon-

sekvens. Gustafsen Naturanalyser, som har undersøkt virkninger for fisk og ferskvannsbio- logi ved den omsøkte overføringen, vurderer at omfanget blir middels negativt for fisk og lite negativt for plankton og bunndyr. For Skjeggedal kraftverk og Skjeggedalsfossen kraftverk har Faun Naturforvaltning AS kommet til at tiltakene vil ha liten konsekvens for biologisk mangfold.

NVE har lagt vekt på at Skjeggedalsåna ved den omsøkte overføringen vil fraføres vann helt ned til samløpet ved Steane. Etter NVEs vurdering vil de aktive prosessene som kjenne- tegner et meandrerende vassdrag trolig stoppe opp.

Departementet konstaterer at overføringen vil ha noen ulemper for biologisk mangfold, og at overføringen iht rapportene om biologisk mangfold vil ha størst negative konsekvenser for biologisk mangfold av de konkurrerende prosjektene. Etter departementets syn vil utbyggingene av Skjeggedal kraftverk og Skjeggedalsfossen kraftverk ha begrensede ulemper for biologisk mangfold.

Etter departementets vurdering foreligger det ikke en fare for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfold som tilsier at føre-var- prinsippet må tillegges vekt.

Naturmangfoldloven § 10 fastsetter prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning. Den samlede belastningen på naturmangfold, landskap og andre interesser skal være en del av konsesjonsvurderingen etter vassdragslovgivningen.

Vurderinger av samlet belastning i de enkelte vassdrag, områder og i regionen som helhet, har vært sentralt i konsesjonsbehandlingen. Departementet vurderer at den omsøkte overføringen vil gi en høyere samlet belastning enn de omsøkte småkraftverkene pga. den lange elvestrekningen som fraføres vann og de tekniske inngrepene som kreves. En utbygging av ett av de omsøkte vassdrags- tiltakene, på nærmere fastsatte vilkår, vil ha begrensede og akseptable belastninger på biologisk mangfold, landskap og andre interesser. Departementet mener at en utbygging kan til- lates uten at det vil medføre uakseptable sam- lede belastninger for verdier i vassdraget eller i regionen som helhet. Eventuelle virkninger av ytterligere vannkraftutbygging eller andre inngrep i regionen, må vurderes ved behan- ling av disse tiltakene.

Når det gjelder prinsippet om at tiltaksha- ver skal dekke kostnadene ved å hindre eller

begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket forårsaker, viser departementet til at det ved en ev. konsesjon settes vilkår om naturforvaltning mv. som ivaretar dette.

Departementet har tatt utgangspunkt i driftsmetoder, teknikker og lokalisering som ut fra en samlet vurdering og avveining av tidligere, nåværende og fremtidig bruk gir de beste samfunnsmessige resultater.

Oppsummering

Med unntak av Froland kommune har alle høringspartene som har uttalt seg om valget mellom overføring eller utbygging av småkraftverk i Skjeggedalsåna foretrukket at det gis konsesjon til et småkraftverk, dersom konsesjon skal gis til ett av alternativene.

Etter departementets vurdering vil overføringen av Skjeggedalsåna ha de største ulemperne for naturmangfold, landskap, friluftsliv og andre interesser av de omsøkte vassdragstiltakene, også når forskjellene i kraftproduksjon tas i betraktning. Etter en samlet vurdering er departementet kommet til at det ikke kan gis tillatelse til den omsøkte overføringen.

I vurderingen av om det kan gis tillatelse til Skjeggedal kraftverk eller Skjeggedalsfossen kraftverk legger departementet vekt på at Skjeggedal kraftverk har noe høyere kraftproduksjon og vil berøre en kortere elvestrekning enn Skjeggedalsfossen kraftverk. Etter departementets vurdering vil Skjeggedal kraftverk ha begrensede og akseptable konsekvenser for naturmangfold, landskap, friluftsliv og andre interesser.

Etter en helhetsvurdering finner departementet at fordelene ved Skjeggedal kraftverk er større enn skader og ulemper for allmenne og private interesser. Vilkåret for å gi konsesjon er oppfylt, jf. vannressursloven § 25.»

2.3 Krav fra Risdal Energi AS om fremlegg av saken for Stortinget

Risdal Energi AS krever i brev av 26.10.2015 at avslaget på søknaden om overføring av Skjeggedalsåna til Eptevann blir lagt frem for Stortinget, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, andre ledd. Brevet lyder som følger:

«Det vises til brev fra Olje- og Energidepartementet datert 18. september 2015 vedrørende avgjørelse på søknader om etablering av vannkraftanlegg i Åmli og Froland kommuner.

Søknad fra Risdal Energi AS om overføring av vann fra Skjeggedalselva til Vatnedalselva avslås. Videre gis Agder Energi Vannkraft AS tillatelse til bygging av Skjeggedal kraftverk.

- 1) Etter vassdragsreguleringsloven § 8 annet ledd gis det adgang til å kreve avslaget på søknaden om konsesjon forelagt for Stortinget.
- 2) Risdal Energi ønsker å benytte seg av denne retten og krever derfor saken forelagt for Stortinget basert på ovenfor nevnte lovgivning.

Begrunnelsen følger i det videre.

1 Produksjonstall og regulerbar kraft

Risdal Energi har i brev til Olje- og Energidepartementet av 23. oktober 2014 påpekt at NVE har operert med feilaktigheter knyttet til tall for kraftproduksjon i Risdal Energi sitt utbyggingsprosjekt.

I dag produserer Vassfossen kraftverk om lag 26 GWh. Kraftverket ligger rett nedenfor Eptevannsdammen. Dette kraftverket er heleid av Risdal Energi AS. Ved å overføre Skjeggedalselva til Eptevann, vil denne overføringen medføre at produksjonen i eksisterende kraftverk i vassdraget økes. Vassfossen kraftverk øker sin produksjon med 25,3 GWh. Hanefossen kraftverk får en produksjonsøkning på 2,7 GWh på grunn av jevnere vannføring. Skripefossen får av samme grunn en liten produksjonsøkning uten at vi har regnet på dette. Totalproduksjonen for Vassfossen kraftverk blir 51 GWh etter en utbygging. Produksjonsøkningen forutsetter at Vassfossen kraftverk må utvides med ytterligere et aggregat.

Nedenfor Vassfossen kraftverk er det et langt stryk i elva. Risdal Energi ønsker å utnytte dette fallet til å bygge et nytt kraftverk, Risdal kraftverk. Dette kraftverket vil ha en produksjon på om lag 11,2 GWh ifølge beregninger fra en hovedoppgave utført ved Universitetet i Agder (Skjelbred, Stokke og Ringerike – 2012). Uten overføringen av Skjeggedalselva til Eptevann vil det ikke være lønnsomt å bygge Risdal kraftverk. Vedlegg 1: Diplomoppgave av 2012 – forord, sammendrag og innholdsfortegnelse. Oppgaven er skrevet etter konsesjons-søknaden om Skjeggedalsoverføringen.

Dersom en legger til grunn produksjonsøkningen på 28 GWh for Vassfossen og Hanefossen kraftverk samt ny produksjon på 11,2 GWh for Risdal kraftverk, blir total produksjonsøkning ved Skjeggedalsoverføringen 39,2 GWh.

Agder Energi sitt prosjekt er til sammenligning på 18,5 GWh. Anslaget baserer seg blant annet på en vannmerkeserie som ble opprettet av Agder Energi i august 2007. Risdal Energi har ikke fått tilgang til vannføringsdata for måleren, til tross for at vi ble tilkjent det av OED, jf. brev av 24. april 2006 (under avsnitt «Bruk av tilsigsprognoser/serier»). Av den grunn har ikke Risdal Energi fått muligheten til å etterprøve produksjonsberegningene.

Oppsummert vil en overføring medføre over dobbelt så mye produsert energi som en separat utbygging i Skjeggedal.

Risdal Energi sitt prosjekt vil gi mulighet for magasinering av Skjeggedalselva, uten å foreta nye naturinngrep i form av neddemning. Det har vært et mål i mange år for NVE og OED å sikre økt produksjon av regulerbar kraft, noe som Risdal Energi sitt prosjekt vil legge til rette for. Det argumentet taler med tyngde for at konsesjonsmyndighetene bør tilate en overføring til Epte vann.

2 Saksbehandling

Under utarbeidelsen av konsesjonssøknaden rådførte vi oss med saksbehandleren i NVE om utformingen av selve søknaden. Det er vanlig at NVE får et utkast til gjennomlesing og kommenterer på denne før endelig innlevering. Dessverre ble vi anmodet om å ikke søke, samt fjerne mye av informasjonen om det nedenforliggende kraftverket (Risdal kraftverk). Dette har vi tidligere påpekt i vårt brev til OED datert 23. oktober 2014.

Vi mener NVE heller burde hatt oppfordret til å inkludere dette kraftverket i søknaden som en totalpakke. Det har vist seg at dette var eneste sjansen til å presentere dette tiltaket, samtidig som det hadde vært en fordel å få alle fakta på bordet.

Beregninger viser at det nedenforliggende kraftverket trekker totaliteten opp når det gjelder hele prosjektets økonomi. Det er derimot uaktuelt å bygge dette kraftverket uten en overføring. Kraftverket har god plassering med hensyn til nettilknytning og er lite miljømessig kontroversielt ifølge miljørapporten fra Faun Naturforvaltning AS.

3 Flom

Denne høsten har det vært store nedbørsmengder på kort tid, noe som har ført til en god del skader ved vassdrag på Sørlandet og Øst-

landet som følge av oversvømmelser. Nylig oppstartede Skripelandsfossen kraftverk fikk vann inn i stasjonen, og dette skjedde til tross for at Epte vannmagasinet holdt tilbake vann.

En overføring ville bidratt til en jevnere vannføring i vassdraget og dermed ført til en ytterligere flomdempende effekt. Det er flere som spår at ekstremnedbørs-situasjoner bare vil øke i fremtiden på grunn av global oppvarming.

Det er mange nedstrøms i vassdraget som vil ha glede av en jevnere vannføring, men som aldri sendte inn høringsuttalelse i denne saken.

4 Eierskap, økonomiske interesser og roller

Vi mener det er mye uheldige rolleblandinger knyttet til eierskap og økonomiske interesser i denne saken.

Agder Energi Vannkraft AS som vannkraftutbygger og Agder Energi Nett som nettselskap har samme overordnede eier; Agder Energi AS. Agder Energi Nett har tilrettelagt for at Skjeggedal kraftverk (ved Agder Energi Vannkraft) kan levere sin produksjon på en 22 kV linje som må rustes opp helt til Vegusdal. Eierskapet til disse to aktørene gjør at Risdal Energi er kritisk til hele prosessen rundt nettilknytning. Agder Energi Nett har for øvrig monopol på overføringsnettet i området.

5 Miljømessige inngrep

Epte vannsdammen ble bygget rundt 1970 som en fyllingsdam av den gang Arendal Kommunale Elektrisitetsverk. I disse dager blir dammen rehabilitert for kr 25-30 millioner til å kunne fungere som reguleringsmagasin i ytterligere mange tiår. En overføring vil utnytte reguleringen bedre og vil på mange måter kunne rettferdiggjøre den beslutningen som den gang ble fattet om å bygge Epte vannsdammen.

I søknaden legges det til grunn at tunneldrivingen skaper 100 000 – 200 000 m³ steinmasse, avhengig av metode. Det er nå meget sannsynlig at det blir benyttet tunnelboremaskin. Tunnelboremaskin har ikke vært vanlig i Norge, men dette er i ferd med å endre seg. Mengden tunnelmasse blir kun halvparten så stor med denne teknologien og med det tverrsnittet som er nødvendig. Det totale arealet for massedeponi vil dermed halveres sammenliknet med konvensjonell tunneldriving. På Skjeggedalsiden blir det da ikke behov for massedeponi.

Det er grunn til å tro at man kan øke minstevannføringen for å bedre totaliteten på miljø-siden på overføringsprosjektet. Man må da begynne med den målte vannføringen i elva for å danne seg et bilde av dette. Denne vannføringsserien har vi til nå ikke fått utlevert av Agder Energi Vannkraft.

Risdal Energi har vært i kontakt med flere konsulenter på miljøfag og vurderer å få en ny totalitetsvurdering. Denne vil i så fall bli etter-sendt.

6 Konklusjon

Risdal Energi anmoder om å omgjøre vedtaket i favør av en vassdragsoverføring med tilhørende Risdal Kraftverk.»

2.4 Klage på avslag på søknad om Skjeggedalsfossen kraftverk

Knut Olav Tveit klager i brev av 8.10.2015 på Olje- og energidepartementets avslag på søknad om til-latelse til bygging av Skjeggedalsfossen kraftverk. Klagen lyder som følger:

«Innledning

I 2010 søkte 3 uavhengige utbyggere konse-sjon for å utnytte fallet i Skjeggedalsfossen til kraftproduksjon. Jeg er en av søkerne og de andre er Risdal Energi AS og Agder Energi Vannkraft. Risdal Energis søknad om å over-føre vannet til Eptevannsmagasinet gjør at dette prosjektet må vurderes etter vassdrags-reguleringsloven mens de to andre vurderes etter vannressursloven. NVE har i sin innstil-ling anbefalt at Agder Energi Vannkraft får konse-sjon. Departementet har stadfestet dette i sitt vedtak av 18.09.2015.

Faktafeil

I Departementets vedtak står det i tredje avsnitt på side 4 at Skjeggedalsfossen kraf-terk vil fraføre Skjeggedalsåna vann i en strekning på 2300 meter. Dette er feil. Skjeg-gedalsåna fraføres vann i en strekning på 1100 meter. På grunn av vannstandshevingen i inntaket vil imidlertid den berørte elvestrek-ningen bli 2300 meter. Dersom det er lagt til grunn at vann fraføres over en strekning på 2300 meter er vedtaket fattet på sviktende fak-tagrunnlag.

Endrede forutsetninger siden 2010.

Da søknadene ble sendt inn i 2010 var innslags-punktet for grunnrenteskatt 5,5 kVA. Både mitt og Agder Energis prosjekt er dimensjonert for å holde seg under denne grensen. Nå er innslagspunktet for grunnrenteskatt endret til 10 kVA. Dette endrer forutsetningene for dimen-sjonering av installert effekt. Dersom en antar at begge kraftverk dimensjoneres for en sluke-evne opp mot 2,5 ganger middelvannføring, noe som vil være mer økonomisk med dagens skatteregler, vil mitt prosjekt ha en høyere pro-duksjon en Agder Energis prosjekt grunnet 8 meter høyere fall.

Naturinngrep og miljø.

Når jeg leser NVE's innstilling og OED's ved-tak er det fokusert mye på antall meter berørt elvestrekning og antall meter veg som må byg-ges. Tunnelmasser og deponering/etterbruk av disse er lite omtalt. Mitt prosjekt er det eneste som har en klar plan for etterbruk av alle masser. Dette bør vektlegges mer og ikke bare overlates til en senere detaljplan.

Juridiske betraktninger.

I NVE's innstilling som er referert i vedtaket står det at det må legges vekt på at Agder Energi har rettighetene som er nødvendige for å gjennomføre tiltaket. Dette er slik jeg ser det en underlig måte å tolke jussen på, særlig med tanke på at både jeg og Risdal Energi har søkt om ekspropriasjon etter Oreigningsloven. Ved en slik lovanvendelse vil små foretak være sjan-seløse i å oreigne rettigheter fra store aktører.

Konklusjon.

Olje- og energidepartementet kan ha fattet ved-taket på sviktende faktagrunnlag.

Forutsetningene for total strømproduksjon er endret og vil gi mitt prosjekt høyere produk-sjon enn Agder Energis grunnet større fall-høyde og lik middelvannføring.

Fornuftig etterbruk av all masse for å unngå deponi er for lite vektlagt.

Feilaktige betraktninger angående fallret-tigheter hindrer ekspropriasjon

Jeg ber Olje- og energidepartementet omgjøre vedtaket og gi Skjeggedalsfossen kraftverk konsesjon.

Olje- og energidepartementet oppfordres til å innhente oppdaterte fakta fra alle aktørene og vurdere en befarings på samtlige.»

2.5 NVEs merknader

Olje- og energidepartementet har i brev av 2.3.2016 bedt NVE vurdere i hvilken grad reguleringsmagasinet Eptevann har kapasitet til å regulere det økte tilsiget ved en overføring i tråd med Risdal Energis planer, og hvilken flomdempende effekt dette vil ha nedover vassdraget. NVE konkluderer i svarbrev av 28.4.2016 er som følger:

«Overføringen vil kunne gi en betydelig flomreduksjon i Skjeggedalsåna, som vil få fraført tilnærmet all vannføringen ved overføringspunktet. Vatnedalsåna vil derimot kunne få betydelig økte flomvannføringer i situasjoner med storflom og høy vannstand i Eptevannsmagasinet. Overføringen vil også kunne gi en viss flomdemping nedover i vassdraget, men effekten er størst for moderate flommer og tilnærmet ubetydelig for storflommer.

Økning av flomvannføringene i Vatnedalsåna vil imidlertid være i strid med manøvreringsreglementet for Eptevann. For å overholde reglementet må derfor overføringen stenges i situasjoner med fare for storflom i Vatnedalsåna. De store flommene vil dermed fortsatt gå i Skjeggedalsåna som i dag, og nytteverdien av en overføring vil i slike tilfeller ikke være til stede. Etter NVEs syn må hensynet til flomdemping veies opp mot andre hensyn (landskap, brukerinteresser mv.). Siden flomdempingen nedover i vassdraget synes å være såpass beskjeden ved storflom, fant ikke NVE det riktig å legge særlig vekt på dette i vår innstilling.

Vi opprettholder vår vurdering av at den beste løsningen er å gi konsesjon til AEV for bygging av Skjeggedal kraftverk, og samtidig avslå søknaden fra Risdal Energi om overføring av Skjeggedalsåna til Eptevannsmagasinet.»

2.6 Olje- og energidepartementets merknader

Vassdragsreguleringsloven § 8 lyder som følger:

«Konsesjon til en vassdragsregulering bør vanligvis bare gis, hvis skader eller ulemper for allmenne eller private interesser anses for å være av mindre betydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre. Hensyn

bør dessuten tas til andre skade- og nyttevirkinger av samfunnsmessig betydning.

Blir en konsesjonssøknad avslått etter bestemmelsene i foregående ledd, kan konsesjonssøkeren kreve avgjørelsen forelagt for Stortinget.»

Det er opp til vassdragsmyndighetenes skjønn å vurdere tiltakets konsekvenser ut fra vurderingskriteriene i vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 25.

Departementet legger i konsesjonsvurderingen til grunn planene slik de er omsøkt. Departementet finner det ikke hensiktsmessig med egen befarings av tiltaksområdet. Sakene er tilstrekkelig opplyst til at vedtak kan fattes i tråd med de saksbehandlingskrav som forvaltningsloven setter.

Alle høringspartene som har uttalt seg om valget mellom overføring eller utbygging av småkraftverk i Skjeggedalsåna har foretrukket at det gis konsesjon til et småkraftverk, dersom konsesjon skal gis til ett av alternativene.

Risdal Energi AS' merknader i klagen om produksjon og miljømessige inngrep er i all hovedsak momenter som allerede var kjent under NVEs og departementets konsesjonsbehandling. Etter departementets vurdering vil overføringen av Skjeggedalsåna av de omsøkte vassdragstiltakene ha de største ulempene for naturmangfold, landskap, friluftsliv og andre interesser, også når forskjellene i kraftproduksjon tas i betraktning. NVE har vurdert potensialet for økt flomdemping ved en overføring av Skjeggedalsåna, og funnet at dette er begrenset.

I vurderingen av om det kan gis tillatelse til Skjeggedal kraftverk eller Skjeggedalsfossen kraftverk legger departementet vekt på at Skjeggedal kraftverk har noe høyere kraftproduksjon og vil berøre en kortere elvestrekning enn Skjeggedalsfossen kraftverk. Etter departementets vurdering vil Skjeggedal kraftverk ha begrensede ulemper for naturmangfold, landskap, friluftsliv og andre interesser. Agder Energi Vannkraft AS har de nødvendige fallrettighetene for å bygge Skjeggedal kraftverk.

Departementet kan ikke se at denne saken står i en annen stilling nå enn da departementet fattet vedtaket 18.8.2015. Etter departementets vurdering gjentas i hovedsak momenter som har inngått i vassdragsmyndighetenes vurderinger. Departementet står derfor fast ved konsesjonen til Skjeggedal kraftverk og avslagene på den omsøkte overføringen av Skjeggedalsåna til Vatnedalselva og søknaden om Skjeggedalsfossen kraftverk.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under
et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om
varig flomvern i Opovassdraget mv.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om varig flomvern i Opovassdraget mv. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om varig flomvern i Opovassdraget mv.

I

Stortinget åpner for konsesjonsbehandling av planer om kombinert utbygging av flomtunnel og vannkraftverk i nedre del av Opovassdraget i Odda kommune i Hordaland.

II

Stortinget slutter seg til vedtaket om å gi Skjeggedal kraftverk konsesjon, og vedtakene om å avslå den omsøkte overføringen av Skjeggedalsåna og Skjeggedalsfossen kraftverk.

